
Lidi chtějí studovat a cestu si najdou

Lidi chtějí studovat a cestu si najdou

LIDOVÉ NOVINY

10.4.2012 Lidové noviny Strana 19 Akademie, autor: RADKA KVAČKOVÁ

ROZHOVOR Jiří Nantl vysvětluje, proč může zatím menšinový sektor soukromých vysokých škol expandovat na úkor škol veřejných

Resort školství je bez ministra. Znamená to, že bude i bez reformy vysokých škol? Náměstek ministra pro strategii a legislativu Jiří Nantl na ní pracuje už dost dlouho. A dovede docela dobře vysvětlit, co se stane, když se reforma neudělá.

* LN Myslíte si, že chystané zákony o vysokých školách a o finanční pomoci studentům skončí u ledu?

To je věc politického rozhodnutí, které musí učinit vláda. My jsme podle jejího zadání připravili věcné záměry, k jednomu, tomu o finanční pomoci, dala legislativní rada souhlasné stanovisko, druhý prochází ještě nějakými úpravami. Po legislativní stránce by nebyl problém začít pracovat na paragrafovaném znění. Mimochodem, mám pocit, že v pracovní skupině, kterou vede za ministerstvem profesor Wilhelm, se stanoviska ministerstva a vysokých škol sbližují a věc se posouvá dopředu.

* LN Premiér už ale nějakou dobu nemluví o školném. Zmiňuje jen poplatky za delší než standardní dobu studia, případně nějaké malé zápisné v každém semestru.

Nová pravidla ve zpoplatňování delšího studia vnesla do debaty Národní ekonomická rada vlády (NERV). O zápisném už se mluvilo jako o alternativě dřívě. Samozřejmě, takové varianty možné jsou, konkrétní legislativní návrh na stole ale v tuto chvíli nemáme.

* LN Nebylo by možné zavést některá opatření, která by zlepšila ekonomickou situaci škol, rychle a bez legislativních změn?

Úplně ne. Zatím se podle zákona platí až za studium o rok delší, než činí standardní doba. A zákon školám neumožňuje využít peníze z tohoto „sankčního školného“ k provozním účelům. Musejí je vkládat do stipendijních fondů.

* LN Takže změnit to hned a kompenzovat tak školám část peněz, o které přišly restrikcemi, nelze?
V průběhu aktuálního kalendářního roku těžko.

* LN Máte tedy představu, kde by se měly vzít peníze, které budou chybět?

Letos budou peníze chybět hlavně regionálnímu školství, vysokým školám se zadržuje 600 milionů de facto z investic. A jde jen o vázání, ne o škrt. Samozřejmě je pořád možnost, že reálný ekonomický vývoj bude lepší, než se myslelo, a od vázání rozpočtu se nakonec upustí.

* LN V dalších letech bude chybět víc. Obejdou se vysoké školy bez nějakého příspěvku studujících?

Podle mého neobejdou. Vždyť i jinde v Evropě se diskutuje o vícezdrojovém financování vysokých škol. A o tom, že by neměly být finančně tolik závislé jen na státu. Málokdo si uvědomuje, že pokud by finanční spoluúčasť studentů na nákladech studia v nějaké podobě zavedena nebyla, v době ekonomického poklesu by to mohlo paradoxně podpořit druhý boom soukromého školství, kde se platí víc.

* LN Jak to myslíte?

Lidé v moderní společnosti chtějí studovat a hledají si k tomu cesty. To jsme viděli před deseti lety, když nebylo dost státem financovaných míst na vysokých školách. Aby se uspokojila poptávka po vysokoškolském vzdělávání, bujelo takzvané celoživotní vzdělávání (druh mimořádného placeného studia – pozn. LN). Jelikož ještě nebylo rozvinuté soukromé školství, lidi si platili polooficiální studium na veřejných vysokých školách, a to přesto, že neměli úplnou garanci, že nakonec budou přijati do řádného studia. Dneska je situace jiná. Máme sektor soukromého vysokého školství, byť minoritní. A pokud by se v důsledku oslabení příjmů veřejných vysokých škol lidé víc obraceli k soukromému sektoru, můžeme dopadnout jako například v Polsku. Dojde k expanzi soukromého školství a to začne získávat na plné úvazky lidi ze školství veřejného. Tím se může začít měnit celková podoba vysokého školství. První vlaštovkou je Eliášův projekt soukromé právnické školy. Tam se dala dohromady skupina lidí z veřejné vysoké školy, konkrétně z plzeňských práv, a řekla: my naplno odejdeme do soukromého sektoru.

* LN Tahle soukromá škola ale nemá zatím akreditaci, že?

Myslím, že ne, ale to není důležité. Důležité je ujasnit si, jestli chceme mít soukromé vysoké školy jako doplňkový sektor, jak se předpokládalo při vydání vysokoškolského zákona v roce 1998, nebo jestli chceme, aby rostl. Teď máme na soukromých vysokých školách zhruba 50 000 z celkového počtu 400 000 vysokoškoláků.

* LN Myslíte, že neuživíme těch 350 tisíc studentů bez toho, aby sami přispěli?

Dvacet miliard vysokým školám není v kontextu jiných vládních výdajů tak málo. Je to asi tolik, co se dává na resort ministerstva spravedlnosti. Jenže rozpočet Oxfordské univerzity, která má 15 tisíc studentů, činí v přepočtu 26 miliard korun. Vlastně by se dalo říct, že české veřejné vysoké školy za peníze, které dostávají, nedělají úplně špatnou práci. Budou ale s prostředky, které mají, konkurenceschopné v širším měřítku? Obstojí v ohromné konkurenci nároků na veřejné výdaje, zejména když stárne populace a rostou nároky na zdravotní péči? Budou umět s množstvím peněz, které by se ideálně mělo zvyšovat, rozumně nakládat?

* LN Uvažuje se o tom, že by se státní dotace dávaly i soukromým vysokým školám?

Já si nevybavuju nikoho v České republice, kdo by to tak moc chtěl. Ministerstvo školství to nikdy nenavrhovalo a pokud vím, tak něco takového nezaznělo ani ze strany soukromých škol samých.

* LN Ale v někdejší návrhu reformy vysokých škol, který zpracovával ještě pro Topolánkovu vládu Petr Matějů, se o jistém zrovnoprávnění soukromých vysokých škol mluvilo.

Šlo o takzvané základní studijní granty, které měli dostávat i studenti na soukromých vysokých školách, ale to je trochu něco jiného. I dnes platí, že na dávky určené studentům mají dosáhnout i studenti soukromých vysokých škol. Jsou země, třeba už jmenované Polsko, které zvažují systém veřejných zakázek na vzdělávání. Že by vzdělávací instituce dostávaly systémem veřejných zakázek na vzdělávání státní dotace bez ohledu na to, jestli jsou veřejné nebo soukromé. A existují i jiné alternativy, v některých zemích, třeba v Pobaltí, Rusku nebo v Bulharsku, studuje část studentů na takzvaných rozpočtových místech a ostatní si to ve veřejném sektoru plně platí. U nás ale existuje vysoký stupeň konsenzu, že veřejné vysoké školství má být primárně věcí veřejné odpovědnosti.

* LN Čeho byste se v navrhovaném zákoně o vysokých školách vy sám dovedl vzdát, abyste vyšel vstříc odpůrcům? Rady školy, v níž by měli být zastoupeni i lidé mimo akademickou sféru?

Nevím, jestli je potřeba se něčeho vzdávat, možná věci propracovat, ale chce to posunout se za fázi věcného záměru. U řady témat, jako třeba zmíněné rady, platí, že ďábel může být v detailu. Velkou roli hraje, jaké bude přesné nastavení jednotlivých paragrafů, třeba jestli rada bude přehlasovatelná senátem nebo ne. To se dá, domnívám se, ošetřit. Celý reformní zákon je chystán ve středoevropském duchu německorakouském, což je přístup založený na primátu akademické komunity. S tím, že do toho jen omezeně vstupují prvky, které mají zajistit nějakou vazbu univerzity na okolí. Ale nemá to znamenat podřízení univerzity ekonomickým a jiným zájmům mimo školu. Spíš jde o vytvoření komunikačních a zpětnovazebních mechanismů. Tím chci říct, že celý koncept je umírněný, s respektem k historické a kulturní tradici. To jsou věci, které fungují u sousedů, kde to naši akademici víceméně znají a nejspíš nemohou mít dojem, že by tam byly vysoké školy likvidovány nějakou lobbistickou klikou.

* LN Měl by se příští ministr školství zabývat plzeňskými právy?

Tuhle věc si musí Západočeská univerzita vyřešit sama. To není alibismus. Západočeská univerzita musí ukázat, že je hodna své samosprávy. Tím, že svůj problém za roky nevyřešila, vyhřezl na národní úroveň. Těžko lze čekat, že jakýkoliv ministr bude řešit jednotlivou fakultu.

* LN Jenže řešil.

Protože byl postaven do situace, kdy vlastně už nebylo žádné dobré řešení. Zákon říká, že ti lidé mají právo někde dostudovat, což by při uzavření fakulty během tohoto léta nebylo reálné. Pokud nechtěl ministr říct, že tato část zákona

neplatí, zbývalo řešení, které nemělo precedent, a už proto se to obtížně vysvětluje. Já to beru tak, že šlo o rozhodnutí ministra v situaci, kdy nebyla žádná dobrá alternativa, a mimochodem se mi zdá, že zásah vedl k tomu, že jednotliví aktéři kauzy se k hledání řešení postavili daleko racionálněji než předtím.

* LN Co čekáte od nového ministra?

Z mého pohledu je vedle vysokoškolské reformy důležité vyjednat ve vládě sladění předpisů mezi resorty tak, aby školy nebyly zbytečně zatěžovány.

* LN Co konkrétně?

Spousta lidí ve školství je až fascinována obsahem školských a vysokoškolských zákonů, ale moc si neuvědomují, že školy fungují podle řady jiných předpisů, které často mají zásadní praktický význam. Zejména v oblasti zdravotnictví, financí, veřejných zakázek a resortu práce a sociálních věcí. Aktuálním příkladem je aplikace zákona o specifických zdravotnických službách a povinnosti vstupních a výstupních prohlídek. Ukázalo se, že velmi komplikuje fungování škol vzhledem k realizaci projektů a také krátkodobou praxí studentů. Nebo si vezměte současný návrh ministerstva financí na začlenění veřejných vysokých škol do systému státní pokladny. To je moment, kde se rozhoduje o reálné autonomii vysokých škol. V době, kdy ekonomické poměry zdaleka nejsou optimální, potřebujeme vytvářet školám prostor, ve kterém by se mohly efektivně pohybovat bez nadměrné byrokratické zátěže.

Profil

JIŘÍ NANTL (* 1979) Absolvoval práva, politologii, sociální politiku a sociální práci na Masarykově univerzitě (MU). V letech 2003–2005 byl předsedou Studentské komory Rady vysokých škol, prosadil zavedení ubytovacích stipendií. Působil ve vedení MU, od roku 2010 je na ministerstvu školství. Není členem žádné politické strany.